

In 1974 begon ik mijn loopbaan als bibliotheekmedewerker bij de prachtige collectie van het Kunsthistorisch Instituut in Utrecht, waar ik de praktijk van het vak in alle facetten - beschrijven, ontsluiten, uitlenen, adviseren - leerde. Om wat breder in de wereld van het bibliotheekwezen door te dringen, werd ik lid van het OKBN, Overleg Kunsthistorische Bibliotheken in Nederland. Ondertussen begon ik ook weer te studeren, MO Geschiedenis. Een van mijn docenten was Maarten van Rossem, de perfecte leermeester om de moderne wereldgeschiedenis te begrijpen. Mijn werkkring was inmiddels gewijzigd, in 1977 stapte ik over naar de bibliotheek van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist waar behalve een kloeke bibliotheek ook een zeer rijke verzameling foto's en tekeningen werd beheerd. Een Fundgrube voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van de gebouwde omgeving en alles wat daarmee samenhangt. Er bleek nieuwe kennis nodig te zijn voor de groeiende aandacht voor de jongere bouwkunst, stedenbouw en woningbouw die gedoceed werd aan universiteiten en

hogescholen. Jonge afgestudeerde bouw- en architectuurhistorici werden aangetrokken, een kleine revolutie in de nog traditionele erfgoedcultuur.

In de jaren tachtig werden mijn beide zonen geboren. Er kwamen andere boeken in ons huis, heel veel prenten- en kinderboeken. Inmiddels is een groot deel daarvan verhuisd naar de Amsterdamse woning van mijn jongste zoon en mijn kleindochter.

Mijn taken in de bibliotheek in Zeist werden anders toen de fusiegeest in de cultuursector opdook, de bibliotheken van Zeist en die van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek werden samengevoegd, en nog weer later kwamen de kunstcollecties van het Instituut Collectie Nederland erbij. Van beleidsmedewerker werd ik directiesecretaris bij de inmiddels hernoemde dienst, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Een complexe functie, die ik een paar jaar volhield. Mijn laatste werkzaamheden tot mijn pensionering in 2015 waren vooral gericht op de zorg voor en ontsluiting van de rijke collecties van de RCE.

En toch, die kinder- en jeugdboeken, ze bleven op mijn pad komen. Niet alleen via het voorlezen aan mijn kleindochter, ook via 'het netwerk'. StOK (Stichting 't Oude Kinderboek in het Gelderse Lochem) zocht iemand voor het begeleiden van een stagiaire met de opdracht om de museale functie van de collectie oude kinderboeken van StOK te onderzoeken. Dat leek me wel wat en zo raakte ik betrokken bij het wel en wee van een twintigtal vrijwilligers met een nieuw bestuur dat het culturele belang van het oude kinder- en jeugdboek wilde profileren. Het lukte ons één van de onderdelen van het museale project te realiseren: in de zomer van 2019 werd de tentoonstelling over oude kinderspelen geopend in het oude Stadhuis.

De coronatijd betekende voor mij het eind van mijn StOK-periode, maar dankzij de hernieuwde kennismaking met Janneke van der Veer, die ik al kende uit mijn Tilburgse tijd, ga ik weer 'iets doen'. En wel bij de SGKJ, voor het oude kinder- en jeugdboek. Graag tot ziens!

Heleen Homma

In Memoriam

Op 11 februari is overleden prof.dr Ria Bauer- Van Wechem (1927 – 2022). Op haar wens vond de begrafenis in besloten kring plaats. Ze is begraven naast haar man Sepp. 'Voor eeuwig nu samen.'

Ria Bauer- Van Wechem was de eerste bijzonder hoogleraar voor kinder- en jeugdliteratuur aan de Leidse universiteit. In 1983 was ik student-assistent bij haar en toen zij een jaar later wegens gezondheidsproblemen afscheid van de universiteit moest nemen heb ik al het onderwijs van haar overgenomen. Mw. Bauer startte begin jaren tachtig van de vorige eeuw met de Interuniversitaire werkgroep kinder- en jeugdliteratuur, de voorloper van het Landelijk Platform Kinder- en jeugdliteratuur. Verschillende universiteiten participeerden in de werkgroep waar ik secretaris van was. Het tijdschrift *Literatuur zonder leeftijd* werd door het landelijk platform opgericht.

Dankzij haar inspanningen werd kinder- en jeugdliteratuur op de opleiding van wat men toen nog kleuterleidsters noemde een verplicht vak. Haar boek *Boeken voor jonge kinderen* werd een groot succes en binnen veel opleidingen gebruikt. Op de universiteit schreef zij samen met Peter Krassenburg *Kinder- en jeugdliteratuur. Een longitudinale benadering*. Aan de hand van de algemene ontwikkelingspsychologie - van baby tot jeugdige - en een pedagogische visie geven de auteurs aan hoe jeugdboeken als hulpmiddel bij de opvoeding te gebruiken zijn. Ik heb het boek veel gebruikt met studenten tijdens de werkgroepen 'Jeugdliteratuur in pedagogisch perspectief.'

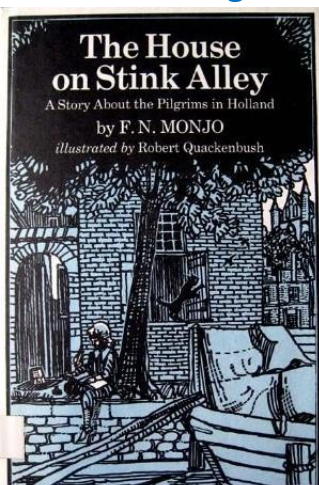
In *Literatuur zonder leeftijd* (1998) schreef Joke Linders een mooie bijdrage over haar:

[Multidisciplinair en interuniversitair. Het credo van prof. dr. Ria Bauer- van Wechem.](#)

Ik heb heel goede herinneringen aan haar en zal die koesteren.

Toin Duijx

Naar aanleiding van het nieuws

In de televisiereeks *In het kielzog van de Mayflower*, gepresenteerd door Leo Blokhuis, werd de ontstaansgeschiedenis van de Verenigde Staten en de Nederlandse invloeden daarbij onderzocht.

In het Centraal Bestand Kinderboeken zijn twee Engelstalige boeken te vinden over de Mayflower.

A special providence : the story of the children in the 'Mayflower' by Jean Macgibbon, illustrated by William Stobbs. (1964). Deze titel was aanwezig in de collectie buitenlandse kinderboeken van Boek & Jeugd, nu in de Koninklijke Bibliotheek (KB).

In de [Edelmancollectie](#), in 2004 door Hendrik Edelman aan de KB geschonken, bevindt zich het boek *The house on Stink Alley : a story about the Pilgrims in Holland*, by F. N. Monjo,; illustrated by Robert

Quackenbush. (ca. 1977). Dit boek behandelt de periode in Leiden in de jaren voorafgaand aan de tocht met de Mayflower. Na 1981 zijn ook enkele uit het Engels vertaalde boeken verschenen over deze gebeurtenissen.

Over de grens is een pas gepubliceerd rapport met de uitkomst van een onderzoek naar gewelddadigheden in Indonesië tijdens de zogeheten 'Bersiap' in 1945 en 1946.

Veel jeugdboeken zullen over deze periode niet verschenen zijn, maar in 1994 werd een doctoraalscriptie bij de Rijksuniversiteit Leiden aan deze periode gewijd:

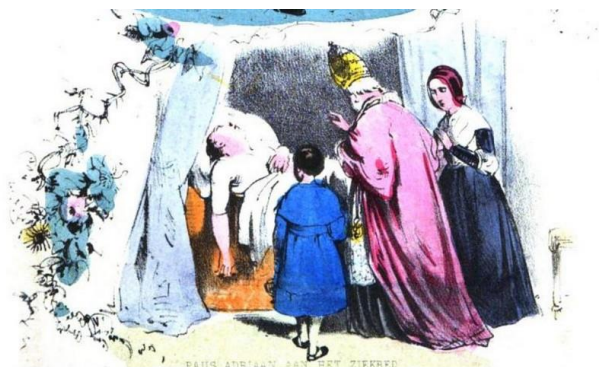
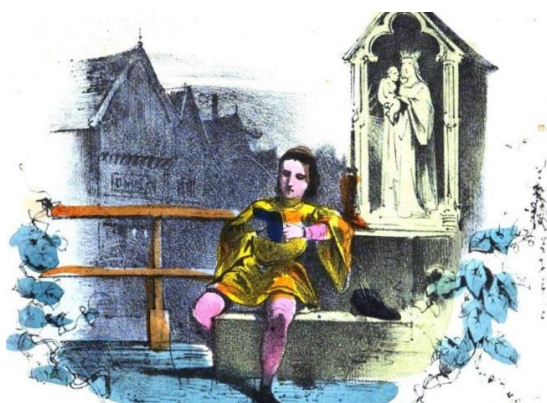
Anak Belanda : Indische jeugdliteratuur over Japanse interneringskampen en de bersiap / Saskia van der Knaap. Ter inzage bij de Koninklijke Bibliotheek.

In de bibliografie van Dorothee Buur over Indische jeugdboeken zijn dertien titels uit de Bersiap-periode te vinden, zoals *Thuisvaart* door Diet Kramer (1948) en *Het testament van Sachidananda* door H. Bongers (1949).

Paus Adrianus VI (1459-1523) is de enige Nederlandse paus in de geschiedenis. Het is dit jaar 500 jaar geleden dat hij als paus gekozen werd, en daarom start een speciaal herdenkingsjaar gewijd aan de Utrechter Adriaan Floriszoon Boeyens. De website van het [Adrianusjaar](#) geeft veel informatie. Tijd om eens te kijken of in de jeugdliteraire geschiedenis iets te vinden is over deze paus. G. van Sandwijk en hoofdonderwijzer P.J. Andriessen beschreven zijn leven en werk in [Neerlands roem](#) : vertellingen voor de Nederlandsche jeugd uit het leven van eenige beroemde mannen, die ons vaderland heeft opgeleverd. (D. Noothoven van Goor, 1867). Adriaan Floriszoon is een van die beroemde mannen. Negen pagina's en twee afbeeldingen zijn aan hem gewijd.

Hieronder Adriaan als jongen en als paus aan een ziekbed.

Het hoofdstuk eindigt zo:

„Hier rust Adriaan de zesde, in leven Opperhoofd der kerk, die in zijn leven voor het grootste ongeluk, dat hem ooit is overkomen, dit heeft geacht, dat hij moest regeeren.”

Zoo leefde en stierf Adriaan VI, de eenige Nederlander die ooit Paus is geweest; een man wiens streven het was, zijne kerk te verbeteren en zijnen tijdgenooten wel te doen. Om zich zelf of zijne vrienden dacht hij nooit. Geen van hen bevorderde hij tot eenig geestelijk ambt, zooals andere pausen voor en na hem gedaan hebben, zijne bloedverwanten en vrienden, de meeste in behoeftigen toestand, kwamen naar Rome, sommige zelfs te voet, met de hoop om veel geld van hem te ontvangen, doch hij voldeed niet aan hunne verwachting: hij gaf ieder een pak kleederen en zooveel geld, als hij noodig had om de reis naar Utrecht te doen, terwijl hij hun toevoegde, dat zij tevreden moesten wezen met den stand, waarin de Voorzienigheid hen geplaatst had. Wellicht drong hem daartoe de vrees, dat zijne milddadigheid aan zijne aanverwanten, meerdere zou uitlokken hem op te zoeken; deze bezoeken konden hem — hoe nederig van aard anders — tegenover de trotsche Romeinen niet welkom zijn.

De wolf wordt tegenwoordig geregeld gezien in Nederland. Felle discussies vóór en tegen de aanwezigheid van deze vertegenwoordiger van de wilde natuur wisselen elkaar af. In [Museum Natura Docet](#) in Denekamp is een tentoonstelling gemaakt over de wolf. Er zijn gouaches te zien van de Franse kunstenaar en illustrator Martin Jarrie bij het verhaal van ‘Peter en de Wolf’, een sprookje op muziek van de componist Sergej Prokofjev. Hiernaast een voorbeeld waarbij Mies Bouwman de tekst inspreekt bij de muziek op een grammofoonplaat.

De angst voor de wolf is eeuwenlang gevoed door sprookjes. Over het verhaal van [Roodkapje](#) staat op de website van de KB een mooi overzicht met heel veel illustraties. Het meisje hiernaast lijkt niet bang voor de boze wolf.

Roodkapje / met teekeningen van Arpad Schmidhammer (Van Holkema & Warendorf, 1905)

Tentoonstellingen

In Museum Heerenveen is tot 3 april de tentoonstelling [Tussen prent en strip](#) te zien. SGKJ-Vriend Aernout Borms heeft de conservator geadviseerd bij de selectie uit de collectie van het museum. Zie zijn [blog](#) op onze website. Het museum beheert circa 225 centsprenten en in de expositie zijn er daarvan vijftig te zien. Er zijn ook Friese 'heiligen', waaruit hieronder een #MeToo tafereel 'avant la lettre'; Jurjen grijpt Beitske in een verliefde bui, maar zij wil niets van hem weten.

Tot 8 januari 2023 in Museum de Hermitage in Amsterdam: ['Russische avant-garde. Revolutie in de kunst'](#). Michal Citroen was ter voorbereiding van deze tentoonstelling in St. Petersburg. Daar brak in 1917 een groep radicale kunstenaars met elke gangbare opvatting over de kunst en het leven. In de groep zitten kunstenaars als Kandinsky, Malevitsj en Tatlin. Met 500 werken op canvas, papier, textiel en porselein wordt de verbeeldingswereld van deze avant-garde kunstenaars getoond. Een aanrader vooraf: *De avant-gardisten de Russische Revolutie in de kunst, 1917-1935* door Sjeng Scheijen (Prometheus, 2019). Op de vraag of er ook Russische prentenboeken te zien zijn is geen uitsluitsel verkregen.

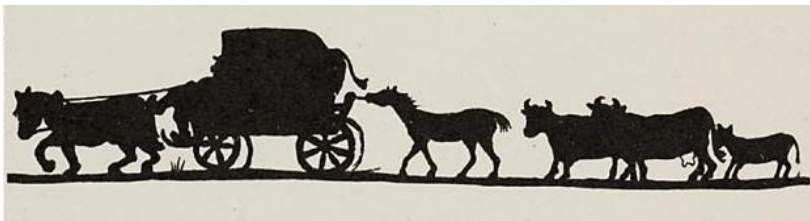
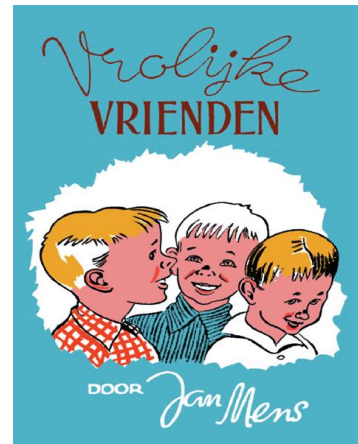
Internet

Op de website staat een [blog](#) van Aernout Borms over de centsprenten in museum Heerenveen en de expositie aldaar.

Een blog over een herinnering aan een prentenboek met een liedje dat mensen die in de jaren vijftig kind waren heel bekend zal voorkomen: [Naar de speeltuin](#). De schrijver is Jan Bos, boekhistoricus en verzamelaar van liedjesbundels.

In **DBNL** staan [nieuw toegevoegde titels](#) van onder andere Anne de Vries sr., namelijk [Verhalen uit het land van Bartje](#) (1936), [Hilde](#) (1939), [Licht der wereld. Kerstvertelboek](#) (1941) en [Vader en Jaap](#) (1949). De collectie jeugdliteratuur wordt verder aangevuld met [Wietse wou wat anders](#) (1945) van de eveneens bekende Nederlandse kinderboekenschrijver K. Norel en [Vrolijke vrienden](#) (1940) van Jan Mens.

Op 1 januari is het **Publiekdomeindag**. Op deze dag komen veel werken beschikbaar die zeventig jaar na de dood van de maker niet meer auteursrechtelijk beschermd worden. Vanaf die dag zijn er dus geen juridische beperkingen meer om hun werken te delen of te hergebruiken. In de KB-collectie is dat bijvoorbeeld: [Nelly Bodenheim](#), tekenares, 1874-1951, in Delpher, Geheugen en DBNL staan werken waarbij ze als auteur en/of illustrator optreedt. De silhouettekening hierboven is uit *Het regent, het zegent* (Sijthoff 1929)

Het [KBLab](#) van de afdeling **Onderzoek** van de Koninklijke Bibliotheek biedt toegang tot datasets die zijn ontstaan uit onderzoeksprojecten of die nieuwe vormen zijn van Delpher collecties. Zo is er een dataset genaamd [Ot & Sien](#), met veel afbeeldingen uit kinderboeken die gevonden kunnen worden door op een (Engelstalig) woord te klikken op deze [pagina](#). Onderdelen van de afbeeldingen zijn benoemd, daarom zijn ze vindbaar. De dataset was bedoeld als trainingsmateriaal voor de software, het is voor een computer namelijk best lastig om te herkennen wat er op een plaatje te zien is! Als voorbeeld hierbij twee plaatjes die getagd zijn als 'dog house'.

Het bedoelde onderdeel is groen omkaderd. De afbeeldingen komen uit: *Een boekje met prentjes, waarbij wat te lezen staat, voor brave kinderen* (1827) en *Alphabetisch letterkransje* (185?)

Van Karin Vingerhoets kwam een tip voor een filmpje met voorbeelden van (Engelse) beweegbare kinderboeken: [Magical Movable Pop-Up Books](#). Met zeer oude wetenschappelijke boeken met beweegbare onderdelen, afkomstig uit diverse bibliotheken en modernere pop-ups uit de negentiende eeuw. De film (ca. 8 minuten) toont onder meer tunnelboeken, trekprentboeken, jaloezieboeken en pop-upboeken. Mooie voorbeelden, enthousiast gebracht.

Centraal Bestand Kinderboeken en digitale versies

NB: dit stuk is door Karin Vingerhoets kritisch bekeken. Haar reacties zijn toegevoegd.

Sinds enkele decennia kunnen we beschikken over heel veel digitaal toegankelijke kinderboeken. Met recht kan gezegd worden de Koninklijke Bibliotheek het voortouw heeft genomen om ons erfgoed te behouden en beschikbaar te stellen. Onderzoek is nu veel beter mogelijk, en ook voor in cultuur geïnteresseerde mensen zijn de digitale (kinder)boeken een geweldige bron.

Misschien hebt u zich – zoekend in het CBK - verbaasd over het aantal verwijzingen naar digitale versies van een boek. Bij sommige titels zijn er meerdere mogelijkheden in verschillende vormgeving. Karin: 'Er zijn verschillende 'diensten' die je kunt gebruiken om gedigitaliseerde boeken te bekijken, je keus kan afhangen van wat je ermee wil doen. DBNL kan de beste keus zijn als je perfecte tekst nodig hebt, Delpher als je een bericht wilt tweeten op Delpher-account of Geheugen als het een dun boekje is waar je in wil bladeren om een afbeelding te vinden (want bladeren in de paginabalk duurt erg lang bij een dik boek).

Een voorbeeld van een titel met meerdere links naar een digitale versie is te vinden bij:

Titel:	Leven van Willem de Zwijger
Jaar:	[ca. 1874]
Inhoud:	Prentenboek met 8 gedetailleerde kleurige litho's, met daaronder 1 of 2 regels tekst. Onderwerpen: Karel V doet afstand van de regering, Filips vertrekt per schip naar Spanje, Willem neemt afscheid van Egmond, een moordpoging, de prins met zijn leger bij de Maas, een aanslag op de prins, Balthasar Geraerts doodt de prins, het praalgraf in Delft.
Uitgever:	Haarlem : I. de Haan
Omvang:	[8] bl
Illustratie:	gekl. lith
Formaat:	17 cm
Reeks:	Nieuwe Nederlandsche kinderboeken
Annotatie:	Datering: niet in Brinkman. De titel staat als no. 11 in de reeks (van 25 nummers) in een prospectus van I. de Haan, gedateerd 1875 Litho's gedrukt bij Emrik & Binger
ISBN:	(Ing.)
Trefwoord:	Willem I prins van Oranje (1533-1584)
Genre:	Prentenboeken; Biografische verhalen
Andere versie:	Leven van Willem de Zwijger Leven van Willem de Zwijger Leven van Willem de Zwijger Leven van Willem de Zwijger Leven van Willem de Zwijger

In deze beschrijving staan hier maar liefst vijf links. Naar Het Geheugen, naar de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse letteren, naar Delpher en naar Google Books (twee exemplaren van KB en UBA).

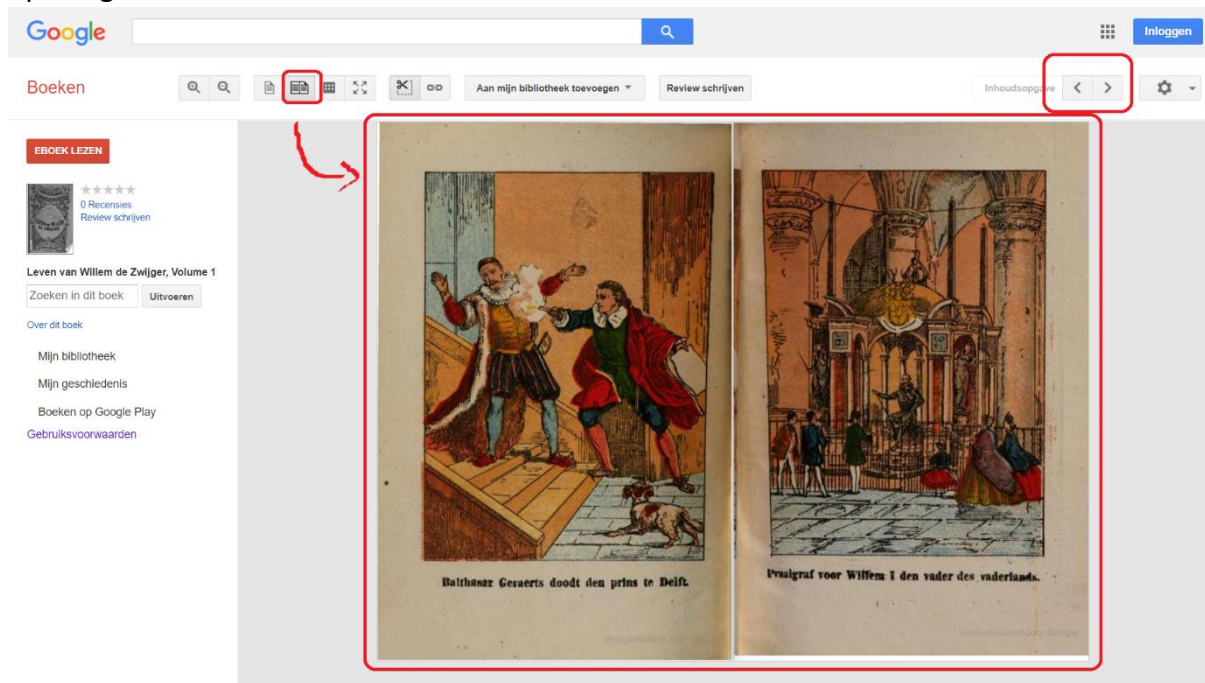
Heel wat digitale versies zijn dus van hetzelfde boek gemaakt. De presentatie van het boek is vier maal verschillend, evenals de mogelijkheden om bladzijden tegelijk op het scherm te krijgen of pagina's apart te kunnen downloaden.

De beste keus is - naar de mening van uw redacteur - in dit geval de link naar [Het Geheugen](#) waar onder meer 650 prentenboeken in een kwalitatief zeer goede presentatie opstaan. Downloaden van afbeeldingen is goed mogelijk (ook in hoge resolutie), de pagina's kunnen niet tegelijk op één scherm worden getoond, maar via een rand onderin het scherm zijn er meerdere te zien.

Dan volgt [Delpher](#), ook een mooie presentatie, waar via 'Bladeren door dit boek' alle pagina's samen kunnen worden bekeken en downloaden van een pagina goed mogelijk is.

Bij [Google Books](#) staan de pagina's onder elkaar, wat minder boekachtig is.

Karin: Je kunt eventueel de weergave op twee pagina's naast elkaar zetten, dan ziet het er wel uit als een boek, zie screenshot. Met de pijltjes rechtsboven kun je bladeren naar de vorige of volgende opening.

Om alle pagina's tegelijk te kunnen zien is - na aanklikken van de titelpagina - een roosterachtig icoon aangebracht (derde van links). Downloaden kan niet: men kan er een schermafbeelding van maken (Ctrl Print screen) en die via Paint bewerken.

De versie die de [DBNL](#) biedt is mijn laatste keus, hier wordt het boek niet getrouw gevolgd want de pagina's staan onder elkaar en de letters van de tekst zijn niet de oorspronkelijke lettertypen. Afbeeldingen kunnen gekopieerd worden.

Als het u nog niet duizelt is er nog een andere digitale mogelijkheid die u aan kunt treffen: via DBNL zijn pdf's van scans beschikbaar in zwart-wit. De kwaliteit is wisselend.

Hoe is deze verscheidenheid ontstaan?

Papierversval.

In de jaren zeventig van de twintigste eeuw begonnen beheerders van archieven en bibliotheekcollecties zich ernstig zorgen te maken over de kwaliteit van het verzuurde papier dat sinds 1830 werd gebruikt. Er werden onderzoeken opgestart en er verschenen rapporten als *Het behoud van ons nationale geheugen* (1989) en *Bedreigd papierbezit in beeld* (1991). Er werd gestart met proefprojecten voor massaconservatie, bijvoorbeeld door microverfilming. Dat gebeurde ook met de kinderboekencollectie van de Koninklijke Bibliotheek. Voor meer informatie zie een [artikel](#) uit 1993.

[Metamorfoze](#) werd opgericht als het Nationale programma voor het behoud van het papieren erfgoed. Er werd bepaald dat materiaal van Nederlandse origine, aanwezig in bibliotheken met een 'bewaarfunctie' en afkomstig uit de meest bedreigde periode 1840-1950 in aanmerking kwam. Er werd in 1997 gekozen voor microverfilming en zuurvrije verpakking. Dat laatste leidde nogal eens tot discussies, want de glasvezel-enveloppen mochten niet meer geopend worden, men moest het doen met de microfiche.

[DBNL](#) (De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren) is vanuit een heel andere hoek en andere financiering vanaf 1999 bezig met digitalisering van teksten die behoren tot de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis. Er worden onderlinge verbanden aangebracht tussen de documenten. Hierbij zijn ook kinderboeken gedigitaliseerd. DBNL heeft een aparte pagina voor '[Onze kinderboeken](#)'. Een project uitgevoerd in de periode 2010-2013 dat tot doel had een presentatie te geven van de duizend mooiste kinderboeken.

Microverfilming werd vervangen door digitalisering; de technische ontwikkelingen gingen sneller dan men had kunnen verwachten.

Sinds 1995 is de KB bezig om belangrijke stukken uit de KB-collecties te digitaliseren en beschikbaar te stellen. In 2000 werd het digitaliseringsproject *Het Geheugen van Nederland* opgezet in samenwerking met erfgoedinstellingen als archieven, bibliotheken en musea. Diverse [collecties](#) prentenboeken, kinderboeken en centsprenten zijn nu via Delpher op de [Beeldbank Het Geheugen](#) te zien.

In 2010 werd een overeenkomst gesloten met [Google](#) om rechten-vrije boeken uit de collectie te scannen en vrij toegankelijk te maken. Andere bibliotheken sloten zich hierbij aan.

Via [Delpher](#) zijn miljoenen gedigitaliseerde teksten uit Nederlandse kranten, boeken en tijdschriften beschikbaar. Ze komen uit de collecties van diverse wetenschappelijke instellingen, bibliotheken en erfgoedinstellingen.

Er zijn héél veel gedigitaliseerde kinderboeken in hun geheel in Delpher te vinden. Zoeken naar een bepaalde titel gaat prima.

Karin: via een filter aan de linkerkant van het scherm kunnen in de basiscollectie kinderboeken apart als groep worden geselecteerd.

Delpher Boeken Basis sneeuwwitje

< Terug naar boeken basis **451 boeken gevonden**

Periode

19e eeuw [11]

20e eeuw [440]

Kies periode...

Collectie

Kinderboeken [451]

Telefoonboeken [14]

Zoekterm **sneeuwwitje** ✕

Collectie **Kinderboeken** ✕

Filters wissen

Sorteer op datum (0-9) ▾

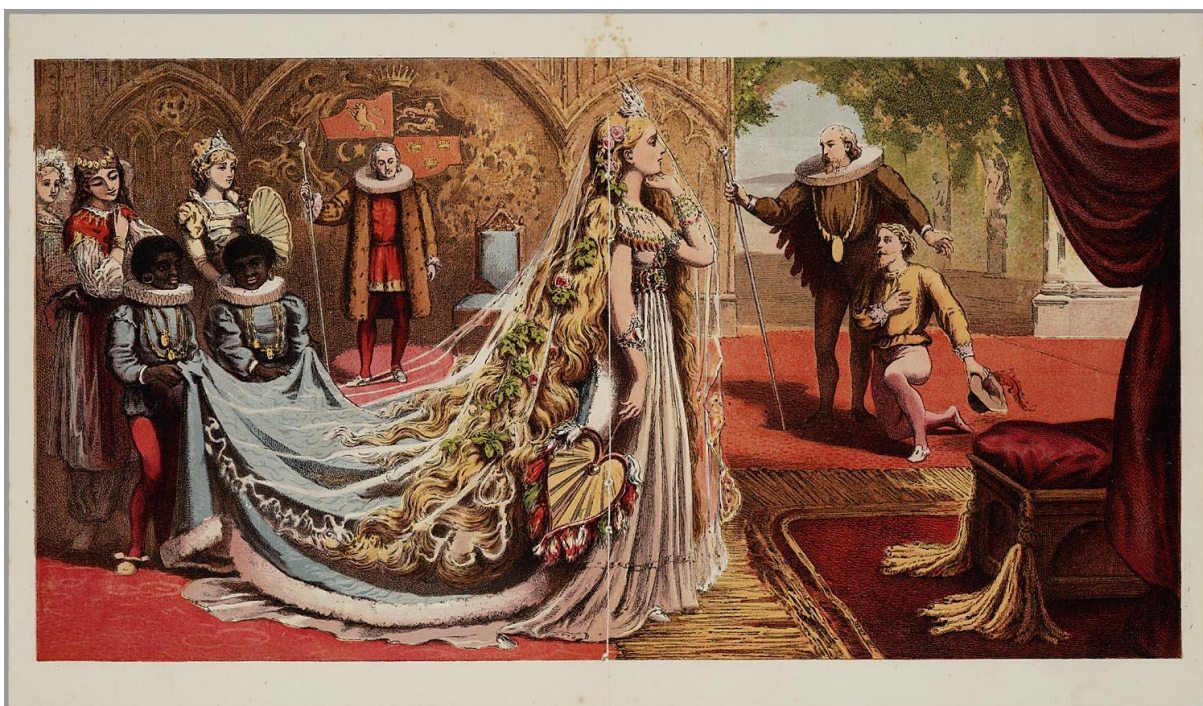
Oude sprookjes

Voor alle vormen van digitale beschikbaarheid geldt dat selectie via het [CBK](#) noodzakelijk is om te kunnen zien welke titels in een bepaald genre zitten, in een bepaald jaar zijn uitgegeven, over een bepaald onderwerp gaan of door een bepaalde uitgever op de markt zijn gebracht zijn.

Dat er meerdere keuzes zijn voor digitale versies heeft te maken met de verschillende doelen van de digitaliserende instellingen.

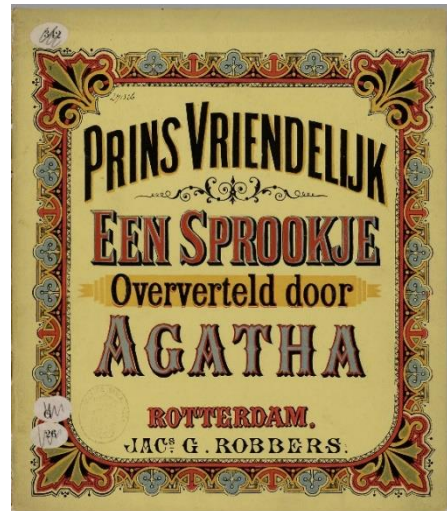
Internationale contacten

Op zoek naar de maker van de prachtige illustraties in [Prins Vriendelijk, een sprookje](#) 'oververteld' door Agatha (Jacs. G. Robbers, 1873) stuurde ik een mail met digitale beelden van dit prentenboek naar het [Victoria en Albert Museum](#). Vooral de dubbele middenplaat is interessant vanwege de kleine zwarte sleepdragers' van de prinses.

De inhoud van het verhaal: de vriendelijke prins gaat als hij achttien jaar is op reis en komt in een land waar iedereen treurig is omdat Kunegonde, de prinses met de gouden lokken, is ontvoerd door een reus. Veel jonge mannen hebben geprobeerd haar te redden, maar moesten dat met hun leven bekopen. Prins Vriendelijk gaat ook een poging doen en begeeft zich op weg naar het paleis van de reus. Bij deze queeste moet hij drie opdrachten vervullen. Onderweg ontmoet hij een karper, een uil en een kraai die hij uit de problemen helpt waarna ze hulp beloven.

In het kasteel van de reus is de prinses treurig omdat ze denkt dat alweer iemand moet sterven. De prins geeft haar de ring die hij kreeg van de karper, en gaat op zoek naar een diamant in een slangenhol, waarbij de uil hem helpt. Om de prinses te kunnen bevrijden moet de prins de reus doden. Dat lijkt onmogelijk maar dankzij de kraai die de reus in zijn ogen pikt overwint hij. Prins Vriendelijk geeft de prinses terug aan haar vader en er wordt feest gevierd. Maar dan beweren jalouse figuren dat de prins een tovenaar is en zij zorgen ervoor dat hij wordt opgesloten. De prinses verdedigt hem in de rechtszaal en bevrijdt de prins. Of ze trouwen en nog lang en gelukkig leven vertelt het verhaal niet.

Een soortgelijk verhaal, over een karper, een uil en een raaf, komt voor in [Vermaking van Moeder de Gans, in sprookjes en vertellingen, voor de jeugd](#) met platen van Theodor Hosemann en een 'Voorberigt' van Hildebrand (A. ter Gunne, 1841). Agatha heeft dit verhaal gekend en heeft een en ander aangepast. Het sprookje *La belle aux cheveux d'or* bevat ook dergelijke elementen met dankbare en behulpzame dieren: karper, uil en raaf.

Het Victoria en Albert Museum verwees door naar [Seven Stories](#), the National Center for children's books in Newcastle upon Tyne (Noordoost Engeland). Deze instelling beheert een archief met originele illustraties, manuscripten, brieven en drukproeven van meer dan 250 belangrijke auteurs en illustratoren, van 1930 tot heden. Ze organiseren evenementen, tentoonstellingen en workshops. Ze werken nauw samen met de Universiteit van Newcastle. [Newcastle's Children's Literature Unit](#) is een van de belangrijkste centra in Engeland voor de studie van jeugdliteratuur. Onderwerpen: kindbeelden van de Renaissance en de achttiende eeuw tot heden, met accenten op de geschiedenis van boeken en uitgeven.

De *Friends of the Osborne and Lillian H. Smith Collections* hebben een Britse en een Canadese tak. De Osborne Collection werd van Engeland naar Toronto verplaatst omdat geen enkele Engelse instelling aan de voorwaarden van de Osborne's konden voldoen: een goede behuizing en een gedrukte catalogus. In 1958 en 1975 werden catalogi gepubliceerd. Een aantal boeken uit de [Osborne-collection of early children's books](#) zijn digitaal beschikbaar.

In het verleden ontving de KB een tijdschrift van een collega-instelling van liefhebbers van oude kinderboeken: de [Children's Books History Society](#). Deze vereniging werd in 1969 opgericht door Brian Alderson. Dit tijdschrift van de Britse vereniging voor de geschiedenis van het kinderboek, is tevens de Britse afdeling van de Canadese vereniging *Vrienden van de Osborne collectie*. Bij de Koninklijke

Bibliotheek zijn nummers van 1994 tot 2011 (no. 48 t/m 100) aanwezig. Of het blad nog verschijnt is onduidelijk. De [website](#) is wel recent bijgehouden.

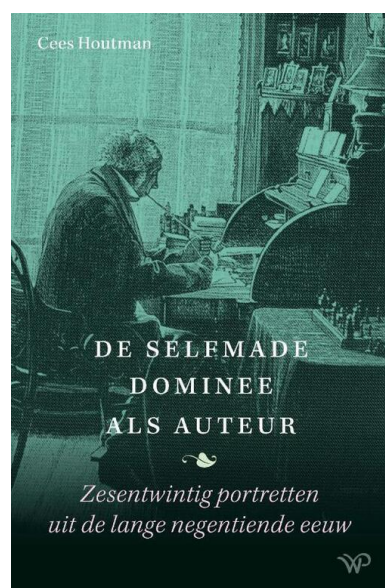
Brian Alderson heeft zijn collectie geschonken aan de University of Newcastle en aan Seven Stories. [The Alderson Collection](#) is beschikbaar voor onderzoek. De collectie bevat meer dan 10.000 titels, maar er zijn er pas drie online beschikbaar

De vraag naar het origineel van *Prins Vriendelijk* is doorgestuurd naar Mr. Alderson and Mrs. Bailes van de Children's History Society.

Wordt vervolgd!

Vakliteratuur

The electrical life of Louis Wain is een [film](#) over het leven van de tragische kattentekenaar (1860-1939) onder regie van Will Sharpe. Wain wordt gespeeld door [Benedict Cumberbatch](#) en neergezet als zeer eigenaardig, maar verdient volgens Berend Jan Bockting (*De Volkskrant* 27-01-2022) 'een zorgvuldigere behandeling'. In de vorige Nieuwsbrief stond een bericht over een [tentoonstelling](#) van werk van Louis Wain in Londen.

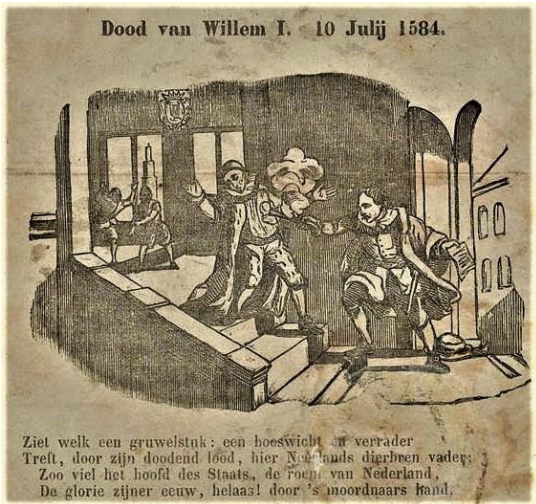
De selfmade dominee als auteur, zesentwintig portretten uit de lange negentiende eeuw door Cees Houtman. – Walburgpers, 2022. 476 pagina's, € 35,-.

In 26 opstellen worden godsdienstonderwijzers uit de negentiende eeuw bij elkaar gebracht. Daar waren heel wat schrijvers van jeugdlektuur bij: J.A. Oostkamp, A. Elberts, H. Anneveld, J.H. Duisdeiker Lz., J.H. Maatjes, P. Los Gzn., Eduard Gerdes, P. Duijs, H. Driesman, P.J. Baale, J. Witmond, A. Hardenberg, A.C. de Zwart, H. Karssen, J.A. Schalekamp en S. Bison.

Op de omslag een afbeelding van Eduard Gerdes aan zijn schrijfbureau.

In het [BiografiePortaal](#) schrijft Ruud Bakker: 'Een degelijk, maar weinig inspirerend boek over een vergeten groep godsdienstonderwijzers. *De selfmade dominee als auteur* heeft een degelijk notenapparaat, dus zal voor specialisten een waardevolle bron voor verder onderzoek kunnen zijn.' Voor onderzoekers van protestants-christelijke jeugdlektuur dus een welkome bron.

In het laatste nummer van ***De Boekenwereld*** (jrg. 37, no. 4, 2021, thema 'Wetenschappers op reis') staat een interessant artikel over de iconografie van de moord op Willem van Oranje (1533-1584). De oudste prent dateert uit 1584. Op die prent ontbreekt echter de trap die mede dankzij de illustraties in kinderboeken iconisch is geworden. We vonden er diverse met de trap, hier een selectie.

1853, [Tafereelen uit de vaderlandsche geschiedenis](#)
(Prentenmagazijn voor de jeugd)

1874, [Leven van Willem de Zwijger.](#)

1941, [Het leven van Willem van Oranje,](#)

SGKJ - www.hetoudekinderboek.nl - StichtingGKJ@gmail.com - www.facebook.com/stichtingGKJ/
Deze onregelmatig verschijnende *SGKJ-Nieuwsbrief* is een tussentijdse aanvulling op de *SGKJ-Berichten*. De *Nieuwsbrief* wordt verzorgd door Jeannette Kok en Aernout Borms. Opmerkingen over dit nummer en suggesties voor het komende nummer kunt u sturen naar jeannettekok@upcmail.nl

U heeft op een eerder moment aangegeven nieuws vanuit de SGKJ op prijs te stellen. Wilt u zich afmelden voor de Nieuwsbrief, stuur dan een mailtje naar: StichtingGKJ@gmail.com